

Wat doe je met bijklussers?

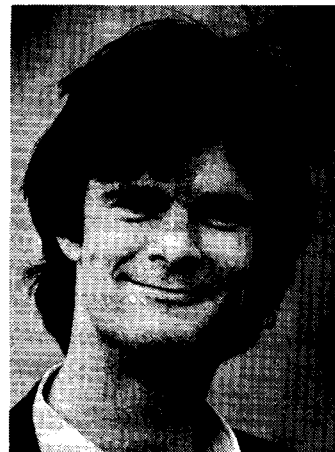
Nederland is een gek land. In de avondurtjes en weekends zie je in vele goeude wijken hoogleraren, artsen, juristen en andere hooggekwalificeerde mensen hun eigen doorzonwoning behangen, verven en vertimmeren. Vanwege de schrikbarende hoge wigtussen bruto loonkosten en wat je netto overhoudt doen deze lieden dit werk liever zelf dan dat ze het uitbesteden aan vakmensen die ervoor geleerd hebben en dergelijk werk veel efficiënter kunnen doen. Ik heb dit verschijnsel nooit begrepen, omdat klassieke economen als David Ricardo en Adam Smith mij geleerd hebben dat het doelmatiger is als de 'schoenmaker zich bij zijn leest' houdt. Veel bewondering heb ik voor de enkele vakbroeder die in de avondurtjes en weekends er snel een flinke smak geld bij verdient en dat geld vervolgens gebruikt om professionele vaklieden hun huis te laten opknappen en tevens om iemand te betalen het huis schoon te houden en de boodschappen en de was te doen. Door deze handelwijze houden deze vakidioten een zee aan tijd over voor hetgeen waar zij aan verslaafd zijn: onderzoek en onderwijs. In tegenstelling tot hun brave vakbroeders zullen zij hun schaarse tijd niet verspillen aan bijvoorbeeld het voorzitterschap van de volleybalvereniging, maar alles op alles zetten om dat verdorpe artikel af te krijgen.

Sommigen zijn van mening dat een universitaire aanstelling een honderd procent inzet, dus ook in avonden en weekends, verlangt en dat daarom bijklussen uit den boze is. Huisartsen moeten tenslotte ook te allen tijde beschikbaar zijn. Faculteiten zullen in toenemende mate de politieke heisa rond Roel in 't Veld als excuus gebruiken om een fors gedeelte of soms zelfs alles van deze nevenverdiensten op te eisen. Dit geld kan immers goed gebruikt worden om de daling in studentenaantallen en dus beschikbare middelen op te vangen. Ik geloof dat, indien ik een zeer vrome hoed opzet, hier heel wat voor te zeggen valt. Als ik wat langer nadenk, zie ik echter problemen met zowel rechtvaardigheid als doelmatigheid. Dergelijke maatregelen lijken me alleen rechtvaardig indien de brave vakbroeders die allerlei doe-het-zelf- en vrijwilligersactiviteiten in hun vrije (en soms in de baas zijn) tijd verrichten aangepakt worden en erop gewezen worden dat dit ten koste gaat van hun wetenschappelijke produktie. Vanuit het oogpunt van rechtvaardigheid zou men kunnen bepleiten dat deze lieden het geld dat ze besparen op vaklieden moeten storten in de pot van de faculteit, met name indien deze lieden toch al weinig presteren op het gebied van onderwijs en onderzoek. Ik zie dat nog niet zo snel gebeuren. Dergelijke maatregelen zijn bovendien ondoelmatig, omdat ze veel van de lust tot bijverdienen wegnemen.

Ik denk dat het moeilijk vol te houden is dat een universitaire aanstelling een inzet van meer dan 38 uur per week verlangt. Zolang men daadwerkelijk bijklust, dus alleen buiten werkuren, kan daar geen be-

zwaar tegen zijn. Tevens zullen de gedreven vakbroeders investeren in hun toekomst door te werken aan dat ene baanbrekende artikel of boek zonder dat daar een vergoeding voor overwerk tegenover staat. Het probleem ontstaat omdat moeilijk te controleren valt of iemand consultancy verricht gedurende werktijd of vrije tijd. Wat te denken van een hoogleraar die op woensdagmiddag voor commissaris speelt maar zich de hele zondag de blubbers werkt aan een mooi artikel? Een praktische oplossing voor dit probleem is een franchise. In Engeland doet men niet moeilijk zolang nevenverdiensten niet meer dan één dag in de week opeisen. Dit komt overeen met een drempel van pakweg 20%. Daarboven moeten faculteiten een regeling treffen.

Indien de faculteit alles opeist, dan heeft niemand meer zin om er bij te klussen en worden alle kippen die gouden eieren leggen afgeslacht. Bovendien is de kans groot dat een aantal vooraanstaande wetenschappers hun heil elders gaan zoeken. Indien de ondernemende wetenschapper alles in zijn eigen zak mag steken, is het gevaar groot dat iedereen het geld achterna holt en dat er van de wetenschap niets terecht komt. Collega Nooteboom vindt een balans door te stellen dat bijklussers een percentage terugbetalen dat gelijk is aan de verhouding tussen het universitaire salaris en het marktsalaris¹. Een hoogleraar kost de universiteit ongeveer f 800 per dag. Als hij op de markt f 3.200 waard is, dan zal hij dus een kwart van zijn nevenverdiensten moeten storten in de kas van de faculteit. Echter naarmate een academicus minder waard is op de markt of meer betaald wordt door de universiteit, zal hij een groter percentage terug moeten betalen. De gerenommeerde wetenschapper in zijn ivoren toren wordt fors door de universiteit beloond en zal, onder deze regel, minder zin hebben in bijklussen. Vele wetenschappers verrichten (minder wetenschappelijke) nevenactiviteiten waarvoor ze minder krijgen dan dat de universiteit ze betaalt. De universiteit zou dan meer dan 100% moeten terugvorderen. Een alternatief is deze nevenactiviteiten te verbieden, tenzij ze zeer duidelijk in het belang van de wetenschap zijn. Omdat het in Nederland schier onmogelijk is bijklussers die weinig presteren op het gebied van onderwijs en onderzoek te ontslaan, ligt het voor de hand dat deze lieden een veel groter percentage van hun nevenverdiensten terugbetalen dan hun meer succesvolle vakbroeders.

F. van der Ploeg

1. Bijverdiensten als principaal-agent probleem, *ESB*, 14 juli 1993, blz. 636-640.